

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-162.2025.18>

УДК 373.011.3-051(100)

Шапран О. І., Шелест Л. А.**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ**

Сучасні умови життя без кордонів змінюють орієнтири національних систем освіти країн світу, що мають упроваджувати інституційні форми роботи, сприяти їх інтеграції до міжнародного, а також європейського освітніх просторів. Відтак, у сучасній освітній політиці вагоме місце займає інтернаціоналізація, котра крізь призму соціокультурного підходу включає пропозиції міжнародних освітніх курсів і заходів, надання адміністративних послуг, що забезпечують для педагогів та здобувачів освіти глобальне середовище для саморозвитку та самовдосконалення.

У статті розглянуто історію виникнення та зміст дефініції «інтернаціоналізація освіти», зв'язки між термінами «інтернаціоналізація» і «глобалізація» щодо освіти. Доведено, що об'єктивність і незворотність процесу глобалізації освіти призводить до інтернаціоналізації, розмиття національних кордонів і необхідності входження в світовий та європейський освітній простір. Уточнено сутність поняття «інтернаціоналізація загальної середньої освіти» як стратегічного процесу інтеграції глобального та інтеркультурного виміру в ЗЗСО з метою розширення зв'язків і співпраці здобувачів освіти та учителів шляхом зовнішньої і внутрішньої академічної мобільності, організації спільних заходів та інших програм партнерства на різних рівнях. З'ясовано, що основою інтернаціоналізації освіти педагогів стають партнерські відносини між різними закладами освіти, громадами, котрі налагоджуються на регіональному та національному рівнях. Визначено, що в умовах агресії російської федерації проти України європейський освітній простір відкритий для інтеграції вітчизняної освіти та імпорту освітніх послуг у системі загальної середньої освіти. Розглянуто шляхи і форми інтернаціоналізації шкільної освіти, перспективи інтернаціоналізації освіти у системі загальної середньої освіти у післявоєнний період.

Ключові слова: *інтернаціоналізація освіти, глобалізація, академічна мобільність, світовий освітній простір, європейський освітній простір, віртуальна інтернаціоналізація, міжнародний досвід, шляхи інтернаціоналізації шкільної освіти.*

Динамізм освітніх процесів початку ХХІ століття обумовив необхідність активізації академічної мобільності молоді. Теперішні умови життя без кордонів змінюють орієнтири національних систем освіти країн світу, що мають упроваджувати інституційні форми роботи, сприяти їх інтеграції до міжнародного, а також європейського освітніх просторів. Відтак, у сучасній освітній політиці вагоме місце займає інтернаціоналізація, котра крізь призму соціокультурного підходу включає пропозиції міжнародних освітніх курсів і заходів, надання адміністративних послуг, що забезпечують для педагогів та здобувачів освіти глобальне середовище для саморозвитку та самовдосконалення.

Отже, зміна педагогічних технологій навчання, професійна діяльність в умовах інтеграційного суспільства вимагають від сучасних учителів безперервного навчання в умовах динамічних змін та здатності адаптуватися

до них, розширення професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності. Інтернаціоналізація освіти розглядається як важлива передумова забезпечення модернізації освітньої сфери на основі осмислення національного і зарубіжного досвіду та безперервного професійного розвитку та зростання педагогічних кадрів відповідно до вимог державної політики, запитів стейкхолдерів і здобувачів освіти.

Поняття «*інтернаціоналізація освіти*» стрімко входить у вжиток системи освіти та змінює свою сутність під впливом певних соціальних, економічних і політичних реалій. Вихідною датою початку активного процесу інтернаціоналізації освіти вважається 1972 р. та дослідження М. Харарі (M. Harari) [14]. І. Федорчук у процесі розгляду виникнення поняття «*інтернаціоналізація*» доводить, що воно увійшло в освітню сферу на початку 80-х років XX століття як термін, що мав споріднене значення із поняттям «*міжнародна освіта*» – діяльність на міжнародному рівні, котра стосувалася здебільшого мобільності, навчання за кордоном, залучення іноземних здобувачів освіти, міжнародних обмінів в сфері освіти та дослідження [14, с. 72]. Однак, ряд зарубіжних і вітчизняних науковців тлумачать це явище з різних сторін. Так, широко визнана сутність терміну «*інтернаціоналізація*» в авторському тлумаченні Дж. Найт (J. Knight) на початку XXI століття як процесу інтеграції, що відбувається на інтернаціональному рівні освітніх інституцій і стосується процесів навчання, дослідження та послуг [15]. Сучасними дослідниками означена дефініція трактується також як: *міжнародна торгівля освітніми послугами* (Дж. Билен (J. Beelen) [12]); *інтеграція міжнародного, інтеркультурного або глобального вимірів у цілі, функції та процес надання освітніх послуг для поліпшення якості освіти і наукових досліджень*, а також значущого внеску в суспільство (Г. де Віт та ін. (H. De Wit and others) [13, с. 29]; *реалізація практичних заходів, спрямованих на формування у здобувачів освіти загальних та професійних компетентностей*, необхідних для успішного життя та трудової діяльності в полікультурному та полілінгвальному середовищі (І. Забіяка, О. Ковальчук [4, с. 365]) тощо.

Багатоаспектність і складність цього поняття пов'язана з особливостями певних видів освітніх послуг та застосуванням його на різних рівнях. Ю. Заячук стверджує, що сьогодні в науковій літературі визначаються *п'ять рівнів інтернаціоналізації: наднаціональний (глобальний), континентальний (європейський), національний, інституційний, індивідуальний* [5, с. 150-151]. М. Дебич виокремлює *глобальний та інноваційний контекст інтернаціоналізації* через поширення орієнтації на глобальний ринок освітніх послуг та впровадження існуючих і новітніх форм інтернаціоналізації, що притаманні національним стратегіям країн – лідерів міжнародної вищої освіти, таких як Австралія, Великобританія, Канада, Німеччина, США, Франція. *Регіональний та традиційний контекст інтернаціоналізації*, на думку

М. Дебич, орієнтований на ринок освітніх послуг і розвиток академічної мобільності на регіональному та національному рівнях [1, с. 326]. Ця авторка також доводить, що фінансування досліджень і міжнародних обмінів із початку інтернаціоналізації освіти здійснюють ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄС, Рада Європи та Світовий банк. Вченою охарактеризовано суб'єкти *інтернаціоналізації вищої освіти* на прикладі ЮНЕСКО, Європейської асоціації університетів, Міжнародної асоціації університетів, Канадського бюро міжнародної освіти, Центру інтернаціоналізації вищої освіти тощо [1, с. 323]. Отже, значення поняття «інтернаціоналізація» постійно розширюється та набуває нових підходів на глобальному, європейському, національному, інституційному, індивідуальному рівнях. Зміст означеної дефініції за останні п'ятдесят років суттєво трансформувалася.

Погоджуємося із науковою позицією О. Нітенко, що інтернаціоналізація освіти – *поняття багатогранне*. Іманентною рисою цієї дефініції, як зазначає вчена, з одного боку є спрямованість на інтеграцію міжнародної складової в національні наукові дослідження, громадську діяльність, освітні послуги, а з іншого – процес інтернаціоналізації, спрямований на експорт освітніх послуг та досягнень національної науки. О. Нітенко робить висновок, що інтернаціоналізація освіти є одним із чинників становлення глобального простору освіти й класифікується як *зовнішня* (міжнародна академічна мобільність) і *внутрішня* (впровадження світових стандартів, інтернаціоналізація навчальних курсів, міжкультурних програм тощо) [9, с. 206]. Отже, *зовнішня інтернаціоналізація* освіти відбувається на рівні взаємодії з іншими державами, а *внутрішня інтернаціоналізація* визначається як чинник вивчення вітчизняного досвіду та його перенесення на заклад освіти, де працює певний педагог-дослідник.

У процесі термінологічного аналізу понятійного апарату проблеми інтернаціоналізації освіти вчені пов'язують це поняття із іншими дефініціями. Так, І. Мигович простежує зв'язки між термінами «інтернаціоналізація» (internationalization), «міжнародна освіта» (international education), «міжнародне навчання» (international studies), «глобальна освіта» (global education), «міжкультурна освіта» (intercultural education), «мультикультурна освіта» (multicultural education) та робить висновок, що названі терміни беруть свої витоки з різних педагогічних та філософських підходів до розуміння процесу надання та отримання освітніх послуг; вони не є синонімічними та їх розмежувати складно через відсутність їхніх загальноприйнятих усталених визначень і часткового перетинання змістових полів [8, с. 16]. Особлива дискусія серед сучасних науковців виникає через сутність і взаємозалежність понять «*інтернаціоналізація*» і «*глобалізація*» стосовно освіти.

М. М'яковський наполягає на розмежуванні цих термінів. Він відмічає консенсус у думках науковців щодо сутності поняття «*інтернаціоналізація освіти*» як синоніму «*міжнародної складової освіти*». Цей учений стверджує,

що кожний експерт трактує на свій лад поняття «глобалізація освіти», а саме: одні вважають її вищою формою інтернаціоналізації, інші – зводять до електронної глобалізації освіти, створення віртуальних закладів освіти. Активне впровадження процесу глобалізації в освітній процес має не лише позитивні моменти, але і ряд проблем, а саме: труднощі інтеграції окремих країн у світовий освітній простір; неналежне застосування високоосвіченими громадянами своїх знань і навичок; міграція кадрів; ігнорування основ національної культури різних країн тощо [7, с. 22-23]. Отже, поняття «інтернаціоналізація освіти» та «глобалізація освіти» є взаємопов'язаними, але не синонімічними явищами. «Глобалізація освіти» є процесом конвергенції принципів засад освітньої політики різних держав у ряді параметрів, таких як цілі та стратегії розвитку освіти, зміст навчання, критерії оцінки ефективності освітніх систем тощо. Проявами складних процесів глобалізації в освіті є формування нових утворень: «світовий освітній простір», «європейський освітній простір» тощо, котрі будуються на принципі відкритості освіти глобальному ринку знань та інноваційних технологій, націленості освітньої системи на інтереси і потреби особистості та соціуму, співпраці педагогів із здобувачами освіти. О. Кивлюк і Г. Жукова доводять, що сучасні країни розглядають інтернаціоналізацію освіти і як частину економічного розвитку, визначення свого місця в загальносвітовому освітньому просторі. Об'єктивність і незворотність процесу глобалізації освіти призводить до інтернаціоналізації, розмиття національних кордонів і необхідності входження в *світовий економічний простір* [6, с. 22]. Відтак, сучасна інтернаціоналізація освіти пов'язана з фактором глобалізації своєю великою інтенсивністю й масштабом, переходом від епізодичних міжнародних контактів між окремими країнами до всебічного міжнародного стратегічного партнерства. Однак, інтернаціоналізація освіти стосується більше взаємодії не держав, а культур та відносин на глобальному і локальному рівнях.

У сучасній науковій літературі активно розглядаються різні педагогічні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти (М. Дебич, І. Забіяка і О. Ковальчук, Ю. Заячук, І. Мігович, М. М'яковський, О. Німенко, І. Федорчук, Н. De Wit, F. Hunter, L. Howard, E. Ergon-Polak та ін.), однак, на нашу думку, менш висвітлюються різні проблеми інтернаціоналізації учителів у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Окремі аспекти означеної проблеми найшли віддзеркалення у наукових статтях таких дослідників як О. Денисюк, Т. Дронь, Н. Титаренко, В. Ткаченко [2], Г. Дугінець, І. Моравська [3], О. Кивлюк і Г. Жукова [6] та ін.

Так, Г. Дугінець та І. Моравська підтверджують, що питання інтернаціоналізації освіти вийшло за межі вищої школи і стає все більш поширеним явищем у системі повної загальної освіти для забезпечення молоді космополітичним капіталом і відповідними можливостями для майбутнього. Вони зазначають, що сфера загальної середньої освіти на

міжнародну рівні представлена набагато меншою кількістю країн, зокрема *Великою Британією, США та Швейцарією*. Аналізуючи закордонний досвід інтернаціоналізації освіти у реаліях сьогодення, тобто – в контексті російсько-української війни, вони вважають за доцільне застосовувати у вітчизняних ЗЗСО наступний досвід:

- перехід від школи знань до школи компетентностей із впровадженням на рівні закладу стратегії щодо персоналізації освіти;
- поглиблення співпраці з науковою діаспорою усьому світу (через партнерські відносини місто утворюючого підприємства, громади, угод про співпрацю міст-побратимів);
- полегшення на державному рівні доступу до національної і міжнародної наукової інфраструктури;
- розробка МОН механізму міжнародної мобільності вчителів українських закладів середньої освіти [3, с. 19-20].

Таким чином, основою інтернаціоналізації освіти педагогів стають партнерські відносини між різними закладами освіти, громадами, котрі налагоджуються на регіональному та національному рівнях. Зрозуміло, що програми зовнішньої мобільності і співпраці передбачають програми обміну, що гарантують їх учасникам безпеку перебування в країні та вивчення прогресивного освітнього досвіду. Тому в умовах воєнного стану в Україні можна говорити лише про імпорт освітніх послуг у системі загальної середньої освіти. Особливо це стало потребою і нормою життя для українських родин, що віднайшли прихисток під час війни у більшості європейських країнах (*Польщі, Чехії, Болгарії, Німеччині, Великої Британії, Франції, Португалії* тощо). Дітям-біженцям була надана можливість вчитися у закладах освіти різних держав світу, адаптуватися до нових умов та вимог, поєднувати навчання у зарубіжних і вітчизняних школах.

О. Денисюк, Т. Дронь, Н. Титаренко, В. Ткаченко зазначають, що в умовах агресії російської федерації проти України європейський освітній простір відкритий для інтеграції вітчизняної освіти. Створено умови для українських школярів, учителів та науковців заради продовження навчання й роботи в європейській освітній системі. Зокрема, в умовах війни створено чимало організацій для підтримки українських освітян і здобувачів освіти, у тому числі й загальної середньої. На ресурсах платформи «*Європейський освітній простір*» міститься інформація щодо проєктів підтримки української галузі освіти в умовах російського військового вторгнення: онлайн-ресурси для навчання школярів із України, навчання дорослих, підтримки вітчизняних науковців тощо. Так, спільнотою eTwinning створено групу «*Інтеграція мігрантів і біженців у школі*», що пропонує та ділиться освітніми ресурсами й формами роботи з українськими школярами та їхніми вчителями; організовує заходи солідарності й емоційну підтримку дітям і вчителям тощо [2, с. 90]. Таким чином, процес інтернаціоналізації загальної середньої освіти хоча й відбувається у силу певних обставин, однак сприяє швидкому та ефективному засвоєнню українськими школярами і вчителями іноземних мов, європейських

освітніх програм, застосуванню сучасних інноваційних технологій навчання.

Погоджуємося із О. Кивлюк і Г. Жуковою щодо необхідності актуалізації питань інтернаціоналізації освітнього процесу в школі, котрі викликані змінами в державній освітній політиці нашої держави та стратегіями розвитку освітньої галузі. Серед *шляхів інтернаціоналізації шкільної освіти в Україні* ці науковці виокремлюють: освітньо-академічну мобільність педагогічних працівників і підвищення рівня їх компетентностей за рахунок самоосвіти; системи міжнародного стажування, підвищення кваліфікації та впровадження принципів безперервної освіти; активне застосування дистанційного навчання в умовах шкільної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); поглиблене вивчення іноземних мов та викладання предметних дисциплін іноземними мовами у школі за принципом міждисциплінарності; інтеграцію та адаптацію державних шкільних програм та навчальних планів до міжнародних стандартів; імплементацію європейських культурно-освітніх норм в українські реалії [6, с. 29]. Отже, мобільність педагогічних працівників і підвищення рівня їх професіоналізму в умовах інтернаціоналізації освіти пов'язані з системами міжнародного стажування, підвищення кваліфікації, поглибленого вивчення іноземних мов для викладання предметних дисциплін, введення у практику роботи ЗЗСО міжнародних стандартів освіти. Подальша інтернаціоналізації освіти нашої держави, як сучасна вимога для досягнення євроінтеграційних спрямувань, передбачає післявоєнну адаптацію й експерт освітніх послуг для школярів і вчителів шляхом їх навчання, або стажування в Україні.

Особливі можливості для цього процесу відкриває *віртуальна інтернаціоналізація (e-internationalization)* освіти, що полягає у включенні міжнародних аспектів у педагогічну діяльність вчителів ЗЗСО на основі використання ІКТ. Так, Н. Хайдарі, А. Давиденко, С. Мірошник пропонують застосовувати *наступні технології віртуальної інтернаціоналізації в освіті, а саме:*

- *віртуальну реальність (VR «virtual reality»)* та *розширену реальність (AR «augmented reality»)* для проведення занять, віртуальних екскурсій та інтерактивних сценаріїв;

- *відеоконференції та вебіари* на платформах Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, що уможливають створення віртуальних зустрічей між учасниками з різних куточків світу для обговорення актуальних тем та онлайн співпраці;

- *хмарні технології*, що передбачають можливість збереження та обміну даними, матеріалами та ресурсами в режимі реального часу;

- *аналітику та штучний інтелект (AI «artificial intelligence»)*, спрямовані на індивідуалізацію навчання, адаптацію програм для персоналізованого навчання;

- *мобільні додатки*, котрі сприяють гнучкості та доступності навчання із будь-якого пристрою та місця знаходження;

- *соціальні мережі*, що слугують платформами для обговорення та обміну ідеями та досвідом;

– *онлайн-інструменти* для спільної роботи в синхронному та асинхронному режимі (Google Docs, Microsoft 365 або Trello), котрі уможливають колективну роботу на міжнародному рівні [11, с. 18].

Означені технології революціонізують освітній процес, дозволяють створювати глобальні освітні спільноти, пропонують нові методи та підходи до освітнього процесу учителів та здобувачів освіти незалежно від їх географічного розташування.

Висновки. На основі аналізу сучасної наукової педагогічної літератури уточнено сутність поняття *«інтернаціоналізація загальної середньої освіти»* – це стратегічний процес інтеграції глобального та інтеркультурного виміру в ЗЗСО з метою розширення зв'язків і співпраці здобувачів освіти та учителів шляхом зовнішньої і внутрішньої академічної мобільності, організації спільних заходів та інших програм партнерства на різних рівнях.

Інтернаціоналізація освіти, як механізм підвищення кваліфікації вітчизняних педагогів у процесі неперервної освіти, впливає на підвищення ефективності функціонування та якості навчання в українських закладах середньої освіти. У післявоєнний період в Україні вона буде орієнтована на:

- залучення вмотивованих педагогів до міжнародних освітніх проєктів та програм;

- ознайомлення педагогічних працівників зі світовими практиками інноваційного розвитку освіти, вивчення міжнародного досвіду та його адаптації до умов національної освітньої політики;

- поглиблене вивчення іноземних мов та викладання у школі предметних дисциплін іноземними мовами за принципом міждисциплінарності;

- впровадження кращих світових методів, практик і технологій навчання в освітній процес ЗЗСО, створення інформаційної системи супроводу та підтримки освітнього процесу, застосування технологій віртуальної інтернаціоналізації в освіті;

- підготовка й апробація нових навчальних планів і програм, підручників, посібників, навчально-методичних комплексів для ЗЗСО, їх інтеграція та адаптація до міжнародних стандартів;

- координація діяльності районних (міських) методичних кабінетів (центрів) як науково-методичних установ в умовах міжнародної діяльності;

- організація та участь у міжнародних форумах, конференціях, семінарах, тренінгах, стажуваннях, конкурсах.

Вважаємо, що такі форми роботи з вітчизняною і міжнародною спільнотами будуть продуктивними, бо повернення із закордоння українських педагогів, які знаходились і працювали в інших країнах під час війни та засвоїли практичний досвід роботи в зарубіжних школах, у поєднанні з власними напрацюваннями щодо благоустрою приміщень для здобувачів освіти на засадах здоров'язбереження (*підземні школи, сховища*) та сучасних педагогічних технологій (*технології віртуальної інтернаціоналізації, дистанційне і змішане навчання*) призведуть в процесі інтернаціоналізації освіти в нашій державі до превалювання експорту освітніх послуг над

імпортом. Зарубіжним педагогам буде цікаво ознайомитися із новим досвідом навчання школярів в екстремальних умовах виживання, активізації їх самостійної індивідуальної роботи. Отже, використання запропонованих форм інтернаціоналізації освіти буде сприяти її переходу від інституційного та індивідуального рівнів на наднаціональний (глобальний) і континентальний (європейський) рівні.

Використана література:

1. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід : монографія. Ніжин : ПП Лисенко. 2019. 408 с.
2. Денисюк О. Я., Дронь Т. О., Титаренко Н. В., Ткаченко В. В. Реформа НУШ як складова інтеграції української освіти в європейський освітній простір. *Освітня аналітика України*. 2022. № 4 (20). С. 84-97.
3. Дугінець Г., Моравська І. Інтернаціоналізація європейських приватних закладів середньої освіти: досвід для України. *Економічний простір*. 2023. Вип. (187). С. 15-22. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-2>.
4. Забіяка І. М., Ковальчук О. М. Інтернаціоналізація вищої професійної освіти в Європі. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. Сер. «Управління та адміністрування», Сер. «Право», Сер. «Економіка», Сер. «Психологія», Сер. «Педагогіка». 2023. № 7 (21). С. 362-371. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5389/5420>.
5. Заячук Ю. Д. Аналіз національного рівня інтернаціоналізації вищої освіти: приклад України. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 6 (344). Ч. II. С. 150-161.
6. Кивлюк О. П., Жукова Г. В. Модернізація шкільної освіти в Україні: шляхи інтернаціоналізації. *Освітній дискурс : збірник наукових праць*. 2019. Вип. 11 (3). С. 20-33.
7. М'яковський М. Є. Основні виклики вищої школи в умовах глобалізації та інтернаціоналізації – тенденції та особливості. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. VII (84). Is. 207. P. 22-25.
8. Мігович І. В. Процес інтернаціоналізації та його вплив на трансформацію національних систем вищої освіти країн Східної Європи кінця XX – початку XXI століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки 011 Освітні, педагогічні науки / Луган. Нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Старобільськ, 2020. 44 с.
9. Нітенко О. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С. 205-216.
10. Федорчук І. Інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти: досвід Азербайджану, Вірменії, Грузії. *Science and Education a New Dimension. Сер: Педагогіка і психологія*. 2014. II (12). Вип. 25. С. 72-75.
11. Хайдарі Н. І., Давиденко А. О., Мірошник С. О. Інструменти та технології віртуальної інтернаціоналізації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68. Т. 2. С. 16-19.
12. Beelen J. The long wait: Researching the implementation of internationalization at home. *Internationalisation revisited: New dimensions in the internationalization of higher education* / J. Beelen, H. de Wit [Eds.]. Amsterdam : CAREM, 2012. P. 9-20.
13. De Wit H., Hunter F., Howard L., Ergon-Polak E. *Internationalisation of Higher Education*. Study. Brussels, European Parliament, 2015. 319 p.
14. Harari M. *Global Dimensions in U.S. Education: The University*. New York : Center for War/Peace Studies, 1972. 60 p.
15. Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges. *International Higher Education*. 2008. № 50. P. 6-7.

References:

1. Debych M. A. (2019). *Teoretychni zasady internatsionalizatsii vyshchoi osvity: mizhnarodnyi dosvid* [Theoretical foundations of the internationalization of higher education: international experience]: monohrafiia. Nizhyn : PP Lysenko. 408 s. [in Ukrainian].

2. Denysiuk O. Ya., Dron T. O., Tytarenko N. V., Tkachenko V. V. (2022). Reforma NUSh yak skladova intehtatsii ukrainskoi osvity v yevropeyskyi osvithni prostir [Reform of the new Ukrainian school as a component of the integration of Ukrainian education into the European educational space]. *Osvitnia analityka Ukrainy*. № 4 (20). S. 84-97 [in Ukrainian].
3. Duhinets H., Moravska I. (2023). Internatsionalizatsiia yevropeyskykh pryvatnykh zakladiv serednoi osvity: dosvid dlia Ukrainy [Internationalization of European private secondary education institutions: experience for Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*. Vyp (187). S. 15-22. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-2> [in Ukrainian].
4. Zabiaka I. M., Kovalchuk O. M. (2023). Internatsionalizatsiia vyshchoi profesiinoi osvity v Yevropi [Internationalization of higher professional education in Europe]. *Zhurnal «Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii»*. Ser. «Upravlinnia ta administruvannia», Ser. «Pravo», Ser. «Ekonomika», Ser. «Psykhologhiia», Ser. «Pedahohika». № 7 (21). S. 362-371. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5389/5420> [in Ukrainian].
5. Zaiachuk Yu. D. (2021). Analiz natsionalnoho rivnia internatsionalizatsii vyshchoi osvity: pryklad Ukrainy [Analysis of the national level of internationalization of higher education: the example of Ukraine]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*. № 6 (344). T. II. S. 150-161 [in Ukrainian].
6. Kyvliuk O. P., Zhukova H. V. (2019). Modernizatsiia shkilnoi osvity v Ukraini: shliakhy internatsionalizatsii [Modernization of school education in Ukraine: ways of internationalization]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 11 (3). S. 20-33 [in Ukrainian].
7. Miaskovskyi M. Ye. (2019). Osnovni vyklyky vyshchoi shkoly v umovakh hlobalizatsii ta internatsionalizatsii – tendentsii ta osoblyvosti [The main challenges of higher education in the context of globalization and internationalization – trends and features]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. VII (84). Is. 207. S. 22-25 [in Ukrainian].
8. Mihovych I. V. Protses internatsionalizatsii ta yoho vplyv na transformatsiiu natsionalnykh system vyshchoi osvity krain Skhidnoi Yevropy kintsia XX – pochatku XXI stolittia: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora nauk [The process of internationalization and its impact on the transformation of national higher education systems in Eastern European countries in the late 20th and early 21st centuries] : 13.00.01 – zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky 011 Osvitni, pedahohichni nauky Luhan. Nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka. Starobilsk, 2020. 44 s. [in Ukrainian].
9. Nitenko O. (2015). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in university development]. *Osvitolohichnyi dyskurs*. № 2 (10). S. 205-216 [in Ukrainian].
10. Fedorchuk I. (2014). Internatsionalizatsiia vyshchoi pedahohichnoi osvity: dosvid Azerbaidzhanu, Virmenii, Hruzii [Internationalization of higher pedagogical education: the experience of Azerbaijan, Armenia, Georgia]. *Science and Education a New Dimension. Ser: Pedahohika i psykhologhiia*. II(12). Vyp. 25. S. 72-75 [in Ukrainian].
11. Khaidari N. I., Davydenko A. O., Miroshnyk S. O. (2024). Instrumenty ta tekhnologii virtualnoi internatsionalizatsii v osvitnomu protsesi [Tools and technologies of virtual internationalization in the educational process]. *Innovatsiina pedahohika*. Vyp. 68. T. 2. S. 16-19 [in Ukrainian].
12. Beelen J. (2012). The long wait: Researching the implementation of internationalization at home. *Internationalisation revisited: New dimensions in the internationalization of higher education* / J. Beelen, H. de Wit [Eds.]. Amsterdam : CAREM. P. 9-20 [in English].
13. De Wit H., Hunter F., Howard L. & Ergon-Polak E. (2015). *Internationalisation of Higher Education. Study*. Brussels, European Parliamentm. 319 p. [in English].
14. Harari M. (1972). *Global Dimensions in U.S. Education: The University*. New York: Center for War/Peace Studies. 60 p. [in English].
15. Knight J. (2008). Internationalization: A Decade of Changes and Challenges. *International Higher Education*. № 50. P. 6-7 [in English].

O. SHAPRAN, L. SHELEST. Current aspects of teachers' activities in general secondary education in the conditions of internationalization.

Modern conditions of life without borders change the orientations of national education systems of countries around the world, which should introduce institutional forms of work, promote their integration into the international, as well as European educational spaces. Therefore, internationalization occupies an important place in modern educational policy, which, through the

prism of a socio-cultural approach, includes offers of international educational courses and events, provision of administrative services, which provide teachers and students with a global environment for self-development and self-improvement.

The article examines the history of the emergence and content of the definition of «internationalization of education», the connections between the terms «internationalization» and «globalization» in relation to education. It has been proven that the objectivity and irreversibility of the process of globalization of education leads to internationalization, the blurring of national borders and the need to enter the world and European educational space. The essence of the concept of «internationalization of general secondary education» has been clarified as a strategic process of integrating the global and intercultural dimension in general secondary education with the aim of expanding ties and cooperation between education seekers and teachers through external and internal academic mobility, organizing joint events and other partnership programs at various levels. It has been found that the basis of internationalization of teacher education is partnership relations between various educational institutions, communities, which are established at the regional and national levels. It is determined that in the conditions of aggression of the Russian Federation against Ukraine, the European educational space is open for the integration of domestic education and the import of educational services in the system of general secondary education. The ways and forms of internationalization of school education, the prospects of internationalization of education in the system of general secondary education in the post-war period are considered.

Keywords: internationalization of education, globalization, academic mobility, world educational space, European educational space, virtual internationalization, international experience, ways of internationalization of school education.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-162.2025.19>

УДК 371.38:796.071(73)

Cherepiekhina O. A., Rudchenko V. E.

NON-FORMAL PHYSICAL EDUCATION OF COACHES IN THE USA: THE PEDAGOGICAL POTENTIAL OF VETERAN ATHLETES

This article examines the pedagogical potential of sports veterans as actors in the system of non-formal physical education in the United States. The aim of the article is to substantiate the educational value of veteran-led mentorship in non-formal coach training, based on an interdisciplinary literature review and a case study of Ukrainian veteran-athletes working as coaches in the U.S., particularly the case of Volodymyr Rudchenko. The study demonstrates that veterans' mentorship operates as a powerful form of intergenerational support, fostering the development of professional identity among early-career coaches. A qualitative analysis of the personal trajectories and mentoring strategies of Ukrainian veteran coaches in the U.S. was conducted, complemented by an expert survey (n = 27) involving coaches with diverse educational backgrounds from several countries.

The research identifies five core pedagogical functions of veterans in non-formal coach education: (1) continuous mentorship as personal support during critical stages of coach development; (2) modeling of professional behavior through shared embodied practice rather than instruction alone; (3) transmission of tacit knowledge, including intuitive bodily responses; (4) emotional stabilization, especially for youth with war- or migration-related trauma; and (5) motivational mirroring, where the mentor reflects a model of potential resilience. The findings emphasize the role of sports veterans not only as transmitters of technical skills but as facilitators of identity formation and motivation in non-